

Проф. др Рајко Томовић: СИСТЕМСКИ ПРИЛАЗ РАЗВОЈУ И ПРОЈЕК-
ТОВАЊУ ГРАДСКИХ ИНФОРМАЦИОНИХ СИСТЕМА

— поводом једне студије —

Воћен опрезношћу научника, аутор у анализи системског прилаза развоју и пројектовању градских информационих система предлаже мултидисциплинарни начин пројектовања и реализације информационог система, залажући се за хибридни начин декомпозиције система и до-степеност и паралелност у развоју.

Но, у почетку треба рећи, тачније подржати став аутора да се код пројектовања и реализације управљачког система града ради, пре свега, о три суштинска процеса: стварању информационе основице за процесе одлучивања што води изузетно значајној промени: уместо управљања на основу власти-ка управљању путем контроле информација (стога треба пажљиво проучити друштвено-политичке циљеве изградње Управљачког информационог система (УИС) затим, да мењање начина на који се информације користе воде *постепеној реорганизацији управе* и, најзад, да ефикасност друштвених делатности (јавних служби) зависи од врсте и степена повезаности тих делатности међусобно на основама изграђеног *управљачког информационог система који се изграђује и развија упр-редо са развојем града.*

Код реализације УИС не могу се јасно одвојити фазе пројектовања, модернизације (реорганизације) управе и аутоматизације. То су паралелне активности које се непрекидно преплићу и стога је потребно обезбедити непрекидну координацију тих процеса. Но прва би претпоставка тада била да се те три активности *заиста паралелно и изводе.* Оперативно руководство на највишем нивоу организације које би брзо и компетентно решавало научна, стручна и организациона питања било би потребно као стручно-саветничко тело Скупштине града са одређеним делокругом и овлашћењима па се тај предлог аутора може сматрати рационалним. Но, то руководство мора усклађивати све три фазе: пројектовања, модернизације (реорганизације) управе и аутоматизације с-ређених послова и задатака. Како ће то бити могуће када најсложенији посао: модернизација управе још није, практично, заснован а камоли и организован и припремљен као систем постепених координираних промена у структури и функционисању управе. Модернизација управе је изузетно тежак и одговоран задатак који има политичку, правну организациону, техничку па и психолошку димензију. Тиме не желимо да дамо било какву оцену рада управе сада. Но чињеница је да се пред-њу постављају све обимнији и сложенији задаци. Друкчији задаци траже и нове методе. Један је од таквих, кључних метода изградња УИС града после чијега увођења управа *не може остати каква је била, а да се не постави питање или рационалности увођења УИС или рационалности управе каква је сада.* Такође се не може рећи да је будућност почела а да је прошлост престала. Потребно је системом „малих ко-

рака" и након савесне и дубоке анализе и тимског рада стручњака у области права, информатике, економије и организације рада, моделирати, испитивати, предлагати па тек онда уводити одређене организационе промене, како се не би реметио ток рада управе, већ побољшавао, постепено и без потреса, у ходу. Као што је познато, не постоји лоша или добра управа, већ само она која одговара циљевима који су јој постављени у односу на време, брзину и квалитет остваривања. Сваком стадију друштвеног развоја одговара и стадиј развоја управе, свака преураћеност у погледу реорганизације могла би да ремети редован ток управних процеса.

У чему би се најоқвирније састојали задаци у процесу реорганизације управе:

1. У Анализи постојећег стања и процеса који би се одвијао паралелно са одређеним истраживањима у оквиру пројектовања и увођења УИС и припреме за аутоматизацију одређених активности 2. У пројектовању *организационог плана модернизације и развоја управе* као дела заједничког подухвата на изградњи УИС који би садржао:

а) Утврђивање друштвено-политичких циљева промена на нивоу града са објашњењем разлога;

б) Задатке чији су носиоци поједине структуре града, органи и организације у области управе и друштвених делатности, тимови стручњака који раде на развоју ИУС и на анализи и примени мера реорганизације управе као разрада друштв. пол. циљева;

в) одређивање резултата који ће бити постизани у одређеним временским интервалима и који ће бити основа за непрекидну контролу активности на реорганизацији и увођењу ИУС од стране *Скупштине града и Извршног савета* а за које ће бити одговорно оперативно руководство формирано као колегијални орган непосредно везан за највиши ниво управљања градом.

Сем ових, стратегијских задатака било би потребно организациони план припремити и развити као јединство мера на:

а) Избору, образовању, перманентном образовању и реобразовању кадрова и то: који непосредно раде на пословима УИС и реорганизовање управе и кадрова који раде у управи и друштвених кадрова који непосредно раде у управи и друштвеним делатностима на пословима који су на било који начин захваћени радом УИС односно поступком реорганизације управе.

б) утврђивање потребних средстава за поступак реорганизације уз израду плана њиховог постепеног ангажовања

в) Прописи које треба донети да би се поступак увођења УИС и реорганизације управе несметано и складно одвијао

г) облици друштвене контроле и контроле удруженог рада над организационим и другим захватима

д) начин и облици суделовања грађана у поступку изградње УИС и реорганизације управе.

Обим захвата произилази из припремљеног организационог плана. Потребно је имати представу о обиму промена које желимо пре него што приступимо планирању. Стога је организациони план потребно, пре преласка на остваривање, провести кроз широку јавну дискусију која би имала и верификациони и пропагандни карактер.

Студија проф. др Томовића програмског је карактера и претставља, с једне стране, верификацију већ предузетих акција на изградњи УИС и с друге стране, покушај је да се одреде правци даљег развоја УИС. Стога је било потребно, а због високог квалитета обраде и могуће-разградити у поступку аналитичке и критичке рецензије и даље последице ауторског приступа и концентрације развоја и пројектовања УИС.

Треба посветити и пажњу ауторовом ставу да формална (математичка) теорија система није успела да развије ефикасне поступке за пројектовање УИС. Овде треба рећи да је прилично раширена заблуда (нарочито у друштвеним наукама) да се математичке методе могу применити само на квантитативне варијабле система. Међутим, логично-математским методама могу се манипулисати било какви симболички садржаји, под условом да је могуће поставити и безусловно поштовати одређену аксиоматику (слично, Пусић: „разведеност и повезаност“, Загреб, 1974). Модел је упрошћени аналог објетка. Како су и речи симболи, формализација настаје када употребљени симболи изражавају елементе модела краће, прегледније, концизније од речи. Овде наступа могућност испитивања модела, уочавања празнина и недостатака у моделу, проблематичности појединих односа у систему. Логичко-математски методи су, стога изузетно корисни и оправдани ако нису употребљени изоловани од других метода научног испитивања. Може се рећи да било какав озбиљнији подухват у друштвеним наукама данас није могућ ако није резултат тимског рада стручњака и у области друштвених и егзактних наука.

Аутор појам управе схвата у најширем смислу означавајући као управу и оно што спада у област друштвених делатности. Због специфичног карактера прописа који регулишу област класичне управе где је примена власти основни образац деловања и област друштвене делатности или јавних служби где је *lex artis*-закон вештине- а не принуда основ за рад, потребно је у развоју УИС-а указати на ту разлику, јер би од ње могао зависити и карактер захватања и обраде и заштите и сигурности и броја корисника захваћених података. Но, врсте и карактер управљања, као и овлашћења појединих органа и организација нису истоветни.

Изградња УИС бар досада у свету редовно вуче ка централизацији управљања, са хијерархијом одлучивања па аутор указује да јединственост информационог система у нашем случају значи јединственост ажурирања, приступ свих (овлашћених) корисника независно од ресорских ограничења, циркулацију података независно од степена аутоматизације и знатну редукцију прекомерности података. Корисници не смеју осетити ресорске баријере ни поделу информационе базе

на аутоматизовани и неаутоматизовани део. Анализирајући методе парцијалне аутоматизације и агрегације аутор уочава њихове недостатке, опредељујући се, најзад, за сложени систем хибридне декомпозиције: по моделу „генератор података плус токови података” на основу кога се формирају три основна подсистема УИС: банка података о грађанима, о грађанском простору и (претпостављамо) о правним лицима.

Овде остаје питање о дејству изабраног метода на рад органа управе и организација у области друштвене делатности. У дилеми између секторске секомпозиције, према реалном критерију (материји којом се органи баве) и начина декомпозиције према токовима информација, аутор се опредељује за модернији систем поделе, према токовима информација, код кога остаје да се испита у процесу реорганизације оптималност токова какви данас постоје.

У оквиру II дела студије аутор расправља нека основна питања која су се јавила у процесу пројектовања. Пре свега, постоји разлика између организационе структуре управе и прописима одређеног делокруга и надлежности и информационе базе. С правом уочава аутор да изградња УИС претставља само део истина самосталан у процесу изградње ширег информационог система. Питање аутономије и повезивања информационих система различитих нивоа аутор није разматрао јер је и насловом студије определио за питања унутрашње организације УИС, његових односа са структурама којима непосредно служи и последица које увођење УИС проузрокује у односу на град.

У студији се указује на основне ефекте увођења УИС нарочито у односу на грађане. Но, тиме аутор почиње расправу о коначном домаћају развоја УИС који знатно надмашује непосредне ефекте на права грађана. Ради се о укупним променама у друштвено-политичком систему града где изградња информационог система проширује информациону послугу за процесе делегатског одлучивања, подизањем нивоа и брзине информисаности утиче на битно побољшање рада политичко-извршних тела и променама у поступку и методима рада битно побољшава ефикасност и продуктивност рада управе.

Последице увођења УИС су многоструке. Студије проф. Томовића претпоставља коректан, свестран а ипак прецизан и јасан увод у даљу фазу развоја УИС.

Препоручујемо стога заинтересованом читаоцу студију: „Систематски прилаз развоју и пројектовању градских информационих система”. Стекли смо утисак да објављивање оваквог рада има утицаја и на даљи развој дискусије о питањима која отвара а и да ће допринети популаризацији и објашњењу рада на УИС.

др Драгољуб Кавран